

EXTRA ZORG GEBODEN: Impact van de covid-19 maatregelen op de hulpbron- nen van intrafamiliaal geweld en kindermishandeling.

De impact van de crisissituatie op de zoektocht naar hulp

Covid 19 zorgt voor hogere drempels in de zoektocht naar hulp. De medische sector wereldwijd plooit zich op het beheersen van het Covid-19 virus, de gezondheidssector wordt zwaar overbelast. De andere sectoren, politie, justitie, hulpverlening, jeugdzorg,... wordt enorm beperkt in het aanbod door de maatregelen om besmetting door het virus te beteugelen.

Zelfs in normale omstandigheden ondervinden slachtoffers (en plegers) van IFG en KM al veel beperkingen en drempels om tot de geschikte hulp te geraken. De huidige crisis bemoeilijkt de zoektocht naar hulp nog meer voor gezinnen in situaties van IFG en KM.

Daarenboven is er ook een invloed op hulpzoekend gedrag. De angst om besmet te geraken bijvoorbeeld, kan ervoor zorgen dat mensen de stap naar hulp niet zetten. Slachtoffers zullen soms ook aarzelen om hulp te zoeken, omdat ze de boodschap kregen dat hulpverlening gestopt is en schrik hebben om reeds overbevraagde professionals lastig te vallen met hun problemen.

Welke hulpbronnen worden afgesneden in crisistijden als deze?

Voor gezinnen die te maken hebben met IFG betekent deze crisis dat een aantal ondersteunende mechanismen die als onderdeel van het normale sociale leven in hun levens vervat zitten abrupt tot een einde zijn gekomen. Denken we aan contacten met het eigen sociale netwerk, maar ook aan werk en school bijvoorbeeld. We lichten toe hoe het wegvallen van deze hulpbronnen een invloed kan hebben op IFG.

Eigen sociale omgeving

Hulp zoeken in eigen sociale omgeving, wanneer voor handen en dat is zeker niet altijd het geval, is flink beperkt. Het verbod om naar familie en vrienden te gaan verhindert deze ontsnaproute. De terechte boodschap generaties niet te mengen omwille voor het risico voor oudere generaties, scheidt grootouders van kleinkinderen en kinderen en snijdt zo een belangrijke bron van hulp en veiligheid uit.

Vindplaatsen en meldplaatsen IFG en KM

Naast de eigen sociale omgeving zijn een aantal sectoren die vaker als eerste opening of meldplaats fungeren bij IFG en KM nu van slachtoffers (en plegers) afgesneden. We denken hierbij bijvoorbeeld aan huisartsen, Kind en Gezin, Kraamzorg, sociale wijkteams, inloopcentra,...

Deze organisaties en professionals kunnen in normale omstandigheden de vinger aan de pols houden bij precare gezinssituaties. Ze hebben vaak een regelmatig contact met slachtoffers en gezinsleden buiten de aanpak van het geweld en de problemen in het gezin om. Zij zijn vaak de eersten die signalen opvangen van (dreigend) gezinsgeweld en kinderen in moeilijkheden thuis. Door de sociale afstand verliezen zij een belangrijke functie in detectie en vinger aan de pols houden, evenals de mogelijkheid als vertrouwenspersoon in te springen.

Werkomgeving

Meer en meer worden bedrijven en werkgevers mee ingeschakeld om slachtoffers van IFG te ondersteunen. Het inzicht dat de werkgever een belangrijke ondersteunende rol speelt bij het aanpakken van IFG is gegroeid: zorgen voor een veiligheidsplanning op het werk, de mogelijkheid bieden veilig hulp in te schakelen zonder controle van de pleger, financiële zekerheid bieden, het laten bijstaan door een vertrouwenspersoon op de werkplek,... zijn enkele van de maatregelen die slachtoffers sterker maken in het zoeken naar een weg om het geweld te stoppen. Hier plots van te worden afgesneden door het thuis werken, of vaak ook tijdelijke werkloosheid, kent zijn impact. De bijkomende financiële impact en onzekerheid verzwakt verder de positie van slachtoffers.

Onderwijs

Voor kinderen die leven in gezinssituaties waar ze zelf slachtoffer (dreigen te) worden van geweld en/of getuige zijn van het geweld, is het onderwijs in zijn brede context een hele belangrijke veilige plaats. Het onderwijs is een plaats waar kinderen en jongeren in contact komen en begeleid kunnen worden door betrokken volwassenen, die op regelmatige basis een vertrouwd kader bieden en hulp bij escalatie. Vaak zijn scholen en CLB ook partner in de multidisciplinaire aanpak van IFG en KM, waarbij zij mee instaan voor de opvolging van de veiligheid van de betrokken kinderen.

Het wegvallen van de face-to-face contacten beperkt deze functie in grote mate. Het vergt van kinderen en jongeren dat ze veel meer outreachend zijn in hun signalen als het niet goed gaat, daar de vaak non-verbale signalen (gedrag, afwezigheid, non-verbale communicatie,...) wegvalt. Ook de "safe place" die scholen vaak zijn voor kinderen in geweldssituaties is momenteel niet beschikbaar wat stress bij de kinderen en jongeren ernstig kan doen toenemen.

Veranderingen in het hulpverleningslandschap

Bovenop het feit dat natuurlijke hulpbronnen voor deze gezinnen weinig of niet toegankelijk zijn, komt dat er ook in het landschap van de hulpverlening aanzienlijke veranderingen zijn op een korte tijd. Dit is zowel het geval in de algemene hulpverlening als in de meer gespecialiseerde. Ook hier is er een duidelijke impact op IFG.

Medische sector

De medische sector heeft op zeer korte tijd een 360o switch moeten maken om de Covid-19 crisis maximaal het hoofd te bieden. Dit maakt enerzijds de beschikbaarheid en bereikbaarheid van de gebruikelijke medische hulpbronnen minder, en anders, beschikbaar. De huisartsen spelen vaak een grote rol in het veilig, én apart, spreken van slachtoffers, tijdens spreekuren in het dokterskabinet. Deze mogelijkheid is flink beperkt, veel contacten met artsen zijn teruggeschroefd tot telefonisch consult.

Sociale huizen, wijkcentra, OCMW-werking, wijkteams, Huizen van het Kind,...

Het grote merendeel van steunende werkingen in de eigen omgeving, zoals Sociale Huizen, Wijkcentra van OCMWs, wijkteams van CAW's of lokale besturen, Huizen van Het Kind,... zijn gesloten, heel beperkt open (grote beperking locatie en openingsuren) of voorzien enkel telefonische hulp. Zij vervullen vaak een cruciale rol in het opvolgen van gezinnen en slachtoffers en het bieden van een brede range aan hulpbronnen, die stressfactoren kunnen reduceren, een rode draad vormen in de installatie van veiligheid en het stoppen van geweld op langere termijn. Niet alleen het contact wordt flink beperkt, ook de snelle toegang tot hulpbronnen voor moeilijkheden op diverse levensdomeinen is op zijn minst flink vertraagd.

Ambulante hulpverlening

Onder de Covid-19 maatregelen zijn vele van de intensievere hulpverleningsbronnen om geweld te stoppen en veiligheid ter plaatse te installeren tijdelijk stop gezet en/of teruggebracht tot telefonische en/ of virtuele begeleiding. Denk aan contextbegeleiding, gezinscoaches, crisisteam -18, De meeste hulpverleningsdiensten hebben zeer snel geschakeld naar een aangepast aanbod, en bieden een onder omstandigheden een maximale dienst aan.

Ook vormen van groepsaanbod om slachtoffers, plegers en hun gezinsleden te ondersteunen zijn voor de huidige periode geschrapt. Voorbeelden zijn lotgenotenwerking, ondersteuning door vrijwilligerswerking, buddy-systemen, oudergroepen bij diverse vormen van IFG en KM, supportgroepen voor plegers, weerbaarheidstrainingen, ...

Psychiatrische hulp en geestelijke gezondheidszorg

Het minder beschikbaar zijn van psychiatrische hulp, residentieel door de afbouw van bedden om deze klaar te houden voor Corona-virus-patienten en het wegvallen van ambulante sessies door de sluiting van centra en opschorten van raadplegingen, heeft uiteraard gevolgen. Dit maakt ook spoedopnames minder bereikbaar en kan zijn impact hebben op eventueel nodige collocaties.

We weten uit het werk onder normale omstandigheden dat het nemen van de nodige psychiatrische medicatie zeker niet altijd goed wordt opgevolgd zonder scherpe (medische) controle. Het naar huis sturen van patienten met gewelddadig gedrag in het gezin waarbij de inname van de medicatie niet kan worden gecontroleerd is zorgwekkend.

Justitiehuisen

De Justitiehuisen zijn onder de crisismaatregelen niet meer toegankelijk voor bezoekers. Dit betekent ook geen face-to-face gesprekken met cliënten, vergaderingen of zittingen van de advocaten of van de probatiedienst. Er zijn ook geen huisbezoeken. Gesprekken gaan door per telefoon, mail of videoconferentie. De controle (monitoring) op de enkelbanden gaat onverminderd verder. Ook het plaatsen van enkelbanden loopt verder, al kunnen hierin tijdelijk bepaalde prioriteiten worden gelegd.

Gevangenis

Ook de gevangenen kennen een strikter regime, waarbij o.a. bezoek vervalt. Dit verhoogt stressfactoren die weerslag naar de gezinsleden kunnen hebben bij vrijlating, zeker indien de opsluiting in kader van IFG of KM gebeurde.

Slachtoffers kunnen bang zijn van besmetting als de pleger wordt opgepakt en in de gevangenis wordt opgesloten. Dit kan hen ervan weerhouden politie te bellen.

Aanpak van IFG: wat kan nu nog wel?

Ook al zijn de mogelijkheden voor de aanpak van IFG op korte tijd erg veranderd en ingeperkt, dit wil niet zeggen dat er geen mogelijkheden meer zouden zijn. Als expertisecentrum IFG staan we u graag bij in het aanreiken van een aantal richtsnoeren die kunnen helpen voor het realiseren van een adequate aanpak rond IFG.

Drempels verlagen: inzetten op telefonische en virtuele hulpkanalen

Door het wegvallen van vele andere hulpbronnen komen de telefonische en digitale hulpverlening (1712, Chatlijn "Nu praat ik er over", Tele-Onthaal, Awel,...) zwaar in het vizier en nemen in een aantal gevallen de functie van de andere meldplaatsen over.

Maar ook reguliere hulpverlening is nu vaak telefonisch of digitaal bereikbaar.

De Vertrouwenscentra Kindermishandeling bijvoorbeeld blijven bereikbaar via telefoon en e-mail. Ook online consulten behoren tot de mogelijkheden.

Voorrang geven aan crisishulp

Crisishulp krijgt veelal voorrang in het huidige hulpverleningslandschap, waarbij teamleden van andere teams (vb in CAW) beschikbaar worden gesteld voor inspringen mochten de collega's van de crisisteams door ziekte in quarantaine gaan. Crisisteams, die in normale omstandigheden vaak ook met direct cliëntcontact werken, zorgen nu vooral voor een telefonische permanentie en warme contactname. Indien nodig zijn zij degenen die snel kunnen schakelen naar andere hulp.

Gespecialiseerde hulp bij acute situaties niet inperken

Ook in crisistijden is er zorg die niet beperkt kan worden en die ten allen tijde beschikbaar moet blijven. Het duidelijkste voorbeeld daarvan is de zorg voor slachtoffers van seksueel geweld. De werking van de Zorgcentra Seksueel Geweld gaat ook door: deze centra blijven geopend en bereikbaar voor hun cliënten.

Schakelen naar basisdienstverlening in residentiële opvang

Opvangcentra en residentiele crisiscentra behouden in vele gevallen een aanbod, maar in beperkte of aangepaste omvang. Het aanbod in de residentiele opvang wordt ook beperkt tot een basisdienstverlening, om samenkomst van personen zoveel mogelijk te verhinderen. Dit behelst ook sociale afstand waarbij ruimtes niet meer gemeenschappelijk worden gedeeld, zoals slaapruidtes en woonruimtes. Dit beperkt de opvangcapaciteit.

De gemeenschappelijke activiteiten die sociaal isolement doorbreken zijn veelal opgeschort (op kamer blijven, niet meer samen koken en eten,...).

Centra met vrije inloop worden vervangen door gesloten permanenties met een beperkt aantal mensen in de ruimte (om de gepaste fysieke afstand te waarborgen). Maaltijden worden vervangen meeneemmaaltijden. Individuele hulpverlening wordt beperkt tot de meest essentiële zaken.

Proactieve aandacht voor risicogezinnen

De huidige situatie maakt dat de gebruikelijke en hierboven vermelde hulp- en ondersteunende bronnen zijn beperkt, niet in het minst in het face-to-face contact nemen met de betrokken gezinsleden, het kunnen inschatten van de situatie ter plaatse, het apart spreken van slachtoffers en plegers, het checken op naleven van maatregelen voor installatie van veiligheid,...

Zeker gezinnen waar er een risico is op IFG verdienen op dit moment onze extra en proactieve zorg. De politie kan hier een belangrijke rol in spelen, omdat zij vaak als enige nog bij gezinnen binnen kunnen. Politie kan bovendien opteren voor 'aandachtvestigingen' op de adressen van gezinnen met risico op IFG.

Blijvend inzetten op het responsabiliseren van plegers

Naast het inzetten op toegankelijk maken van hulpverlening voor slachtoffers en gezinnen, blijft het natuurlijk belangrijk dat ook responsabiliserend wordt gewerkt naar plegers toe. Daarin heeft o.a. justitie een belangrijke rol. Uiteraard blijft de werking van justitie, net zoals van alle andere diensten, gegarandeerd maar onder een reeks van beperkingen en andere werkwijzen. In een aantal regio's is een formeel Tijdelijk Huisverbod (THV) bijvoorbeeld een uitzondering geworden onder de Covid-19 maatregelen. Redenen hiervoor zijn o.a. de korte periode (14 dagen) om het huisverbod te laten verlengen door de familierechtbank die nog beperkt zittingen heeft voor hoogdringende casuïstiek, de beperking in mogelijkheden tot opvolging door de justitie-assistent, het verminderde aanbod van snel inzetten van hulpverlening.

Dit wil niet zeggen dat hiermee de responsabiliserende werking van justitie ten aanzien van de pleger stopt. Justitie heeft immers nog steeds de mogelijkheid om in te zetten op andere reactiewijzen. Praetoriaanse probatie is zeker een belangrijk alternatief, eventueel gecombineerd met een contactverbod. De politie wordt in een sterkere controlerol geduwd door deze omstandigheden, waaronder de controle van opgelegde maatregelen om geweldsescalaties te stoppen komen nu meer dan ooit bij de politiediensten te liggen: contactverbod, huisverbod, ...

Risico's inschatten

IFG heeft vele gezichten. De risico's die ermee gepaard kunnen gaan, zijn dan ook verschillend. Zeker nu is het belangrijk dat deze risico's op een adequate manier worden ingeschaald.

Op dit ogenblik ziet de politie een aantal taken die normaal via de andere hierboven beschreven hulpbronnen worden aangeboden op zich afkomen. Dit legt bij de politiediensten ook een grotere druk voor risico-inschatting, zeker bij nieuw aangemelde situaties om dat hulpverleningspartners minder toegang hebben om dit op te zetten. Sociale onderzoeken, na PV en op vraag van Parket, zijn hierbij een belangrijke bron.

Aanklampend begeleiden

Wanneer IFG onder de radar duikt, is het belangrijk dat ingezet wordt op het 'aanklampend' begeleiden van gezinnen. Zeker nu, kan dit het beste worden gerealiseerd als verschillende diensten samenwerking. In Vlaanderen gebeurt het samenwerking rond IFG vooral in het kader van Family Justice Centra en/ of een ketenaanpak.

De werking van de Family Justice Centers (Antwerpen, Mechelen en Limburg) gaat door, maar wordt aangepast aan de crisismaatregelen: er zijn dan wel geen afspraken op het centrum (met cliënten en professionals), maar de multidisciplinaire ketenaanpak IFG gaat in alle Vlaamse regio's door via videoconferentie en telefonisch overleg en consult. Dit wil zeggen dat blijvend kan worden ingezet op het delen van informatie en van expertise, dit met als doel om nauwlettend vinger aan de pols te houden in de gezinnen die men begeleidt. De casusregie en opvolging van slachtoffers, plegers en hun gezinnen gebeurt telefonisch, maar er blijft een aanklappende focus op veiligheid.

Nog meer dan anders treedt een FJC ook naar buiten: niet enkel in het opvolgen van cliënten (vaak ook nog als hun dossier werd afgesloten), maar ook in het ondersteunen van het werkveld.

Er zijn nu vaak - bijkomende - mogelijkheden tot consult over IFG. Professionals uit het werkveld kunnen aan de overlegtafels een vraag stellen naar een multidisciplinair advies dat hen snel een aantal handvaten biedt, om actie te ondernemen om gezinnen te ondersteunen.